

Nr 626.

Av herr **Persson** i Stockholm **m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 343, angående skattegrupperingen m. m.*

Medför dyrortsgrupperingen större rättvisa olika medborgargrupper emellan än om någon gradering av förmåner och skyldigheter efter orternas dyrhet icke funnes? Frågan kan inte besvaras med stöd av innehållet i 1943 års dyrortskommittés betänkande.

Kommittén har visserligen sökt utforma sitt betänkande i vetenskaplig stil, men detta kan inte dölja det faktum, att innehållet i detsamma till stor del består av konstruktioner, fiktiva tal, sannolikhetsberäkningar, antaganden och motvilliga kapitulationer inför omöjligheten att med dyrortsgrupperingens hjälp anpassa kontantlönerna så, att de ge samma reella fördelar, oavsett på vilken ort arbetet utföres, eller åstadkomma att en viss skattesats träffar samma realinkomst lika på alla orter.

Dyrortskommittén har själv konstaterat omöjligheten i att taga bland annat följande förhållanden med i beräkningarna:

Yrkesfördelarna vid bosättningen å vis sort kunna icke inkalkyleras vid dyrortsgrupperingen.

Normalbudgetens användning vid skattegrupperingen leder till oriktiga resultat, enär samma budgetberäkning kommer till användning för olika medborgarskikt, men det är av praktiska skäl omöjligt att åstadkomma rättelse.

Den *hushållsbudget* som föreslås komma till fortsatt användning är redan nu föråldrad, men kommittén anser att detta förhållande inte har någon betydelse enär även en nu upprättad budget endast till en begränsad tid skulle svara mot verkligheten.

Vilken *familjetyp*, som bör vara att anse som normalfamilj, borde visserligen undersökas, men en sådan undersökning skulle ta för mycken tid i anspråk, varför kommittén nöjer sig med att föreslå bibehållandet av den gamla normalfamiljen.

Vad gäller *konsumtionsolikheter* i olika områden av landet förklarar kommittén att den inte uppletat någon allmän godtagbar, objektiv metod för att jämföra standarden. I samband därmed förklarar kommittén att det är tänkbart att man i vissa trakter upprätthåller en oekonomisk konsumtion av enstaka varuslag, till vilken man alltså inte bör taga hänsyn, och nämner därvid som exempel den höga förbrukningen av vetemjöl och kaffe i Norrland. Det är ju anmärkningsvärt, att kommittén inte ansett sig böra taga hänsyn till sådan såväl av arbetsförhållanden som av ekonomiska och klimatiska förhållanden föranledd konsumtion.

Att *klimatet i Norrland* ställer större krav på såväl näringstillförseln som på klädedräkten och bränsleförbrukningen anser kommittén icke vara utslutet, men fastställandet av verkningarna av dessa förhållanden skulle kräva så ingående undersökningar, att kommittén avstått från att vidtaga dessa.

En *gemensam budget för löne- och skattegrupperingen* blir missvisande, men

departementschefen anser dock »praktiska synpunkter» tala för att den bibehålles.

Vid *varuurlvalet* för prisberäkningar föreslås bibehållandet av systemet med *representantvaror*, varvid man utgår från *antagandet*, att varor med samma ursprung också följas åt i samma prislägen på skilda orter. Någon systematisk undersökning av huruvida detta antagande överensstämmer med verkligheten har aldrig genomförts, och kommittén framhåller, att även om den förfogat över material för en dylik undersökning så skulle den ändock inte ha kunnat genomföra denna på grund av bristande tid. Samma gäller om inventarie- och husgerådsposterna. Kommittén erkänner dessa »svagheter i viktsystemet», men tillägger att den praktiska betydelsen av bristerna »sannolikt» icke är stor.

Kommittén anser det ur *rättvisesynpunkt* vara befogat att i vissa fall åsätta varor priser motsvarande en kvalitet, som inte finns att köpa på orten.

Kommittén finner det ogörligt att låta *kostnaderna för insatslägenheter och egna hem* direkt påverka ortens hyrestal, trots att i vissa orter nära nog enbart dylika lägenheter för närvarande produceras.

De högre kostnaderna för att å *landsorten indraga vatten, avlopp, telefon, elektriska ledningar m. m.* ha icke medtagits i beräkningarna, kommittén har nöjt sig med »antagandet» att dylika merkostnader vanligtvis uppvägas av lägre tomtkostnad.

Skillnaden i bostadskostnaderna för dem som bo i *nybyggda hus* och dem som bo i *äldre fastigheter* lämnas ur räkningen, trots att dyrortsgrupperingen nu angives syfta till att åstadkomma rättvisa olika löntagare emellan.

De olika *bostadskvaliteternas* förekomst, exempelvis i fråga om lägenheter- nas olika yttinnehåll inom olika orter, har icke medtagits vid jämförelserna.

Skatteavdragen bibehållas oförändrade trots att de nuvarande avdragen uppvisa en spännvidd mellan högsta och lägsta gruppen, som genomgående överstiger spännvidden i levnadskostnader, vare sig man betraktar den nuvarande fördelningen av orterna på skattegrupper eller den av kommittén föreslagna.

Vid skattegrupperingen bygger man på det lösa »antagandet» att inkomsten för alla inkomsttagare varierar i enlighet med statstjänstemännens löneskalor.

Ingen hänsyn tages till *skillnaden i förmåner*, som skattebetalarna i olika orter kunna erhålla för en och samma kommunala skattesats.

Kommittén utgår från att den kommunala *genomsnittsdebiteringen för de sista fem åren* skall ligga till grund för de beräkningarna trots risken för att man därigenom avlägsnar sig från det verkliga skattetryck som kommer att gälla under grupperingens giltighetstid.

Avståndskostnaderna ha icke kunnat beräknas annat än på grundval av en »skälighetsprövning»; därvid har man betraktat det som skäligt att beräkna de direkta kostnaderna för resor i syfte att verkställa uppköp, men däremot icke kostnaderna för mistad arbetsförtjänst under restiden.

Kostnaderna för att tillgodose landsbygdsbefolkningens *kulturella* behov ha praktiskt taget helt lämnats utanför beräkningarna.

Landsbygdsbefolkningens högre *skolkostnader* ha icke medtagits i beräkningarna.

Kostnaderna för *resor till arbetsplatserna* ha inte heller medtagits i beräkningarna.

Några fasta och konkreta bestämmelser om vad som skall vara att anse som *huvudort* för omkringliggande bygd ha icke utarbetats.

Bedömandet av det berättigade i att bibehålla dyrortsgrupperingen eller

icke grundar sig på en *provundersökning*, som omfattar endast 545 orter. I provundersökningen ha därtill icke ingått priserna på fisk, kalvkött, kaffebröd, skorpor, frukt m. m., allt till ett värde av omkring 20 % av hela livsmedelsposten. Inte heller ingingo kostnaderna för bostadsposten och priset på elström, skolagning och arbetshjälp i hemmen i provundersökningen, samtliga dessa priser äro endast automatiskt överförda från 1941 års undersökning till att nu ha hamnat under rubriken »levnadskostnadernas höjd i april 1944».

De anförda exemplen borde utgöra ett tillräckligt bevismaterial för att 1943 års dyrtidskommitté misslyckats i sina under två års tid bedrivna försök att effektuera riksdagens beställning av en utredning, där man i större utsträckning skulle taga »hänsyn till sådana kostnader, som visserligen ej kunna siffermässigt fixeras men som dock bidra till olikheten i levnadskostnaderna i skilda orter» och anvisningen om att »överhuvud taget böra sådana kostnader, varöver människorna ej kunna råda, på ett eller annat sätt medräknas i levnadskostnaderna». Kommittén har själv givit uttryck för sitt misslyckande i orden, att »syftet med dyrortsgrupperingen icke ens i teorien kan vara att bilda underlag för en sådan avvägning av lönerna mellan olika orter, att det blir ekonomiskt lika fördelaktigt för löntagarna att bo på den ena orten som på den andra» och att »man står sålunda vid det praktiska utförandet av levnadskostnadsjämförelserna inför ett dilemma, som icke kan lösas på ett invändningsfritt sätt. Dilemmat betyder så mycket mera, då fråga blir om den del av hushållsbudgeten, som användes för konsumtion av icke-materiella nyttigheter. Förutsättningarna för skilda orter att här möjliggöra en till såväl kvantitet som kvalitet lika konsumtion äro så väsentligt olika, att ett behårt fasthållande vid metoden skulle leda till rent orimliga resultat. Metoden är därför icke tillämplig för denna del av standarden. Här måste med andra ord en viss variation i konsumtionen förutsättas. Å andra sidan kan man icke bortse från att en sådan förutsättning innebär ett betydande mått av godtycke».

Sådana uttalanden anser sig kommittén nödsakad att göra trots att den själv tidigare framhållit, att »dyrortsgrupperingens uppgift bör vara att utgöra underlag för en interlokal utjämning av realvärdet av löner och vissa andra ekonomiska förmåner».

Trots dyrortsberäkningarnas omfattning och invecklade förfaringssätt slutar det hela i det underkännande av beräkningsmetodens tillförlitlighet som ligger i förslaget om att socialstyrelsen även i fortsättningen skall ha fullmakt att inplacera orter i respektive grupper efter *skälighetsprövning*.

Det vore olyckligt, om riksdagen skulle besluta att på grundval av dyrortskommitténs misslyckade utredning låsa fast dyrortsgrupperingen för oöverskådlig tid framåt. Ty dyrortsgrupperingen verkar som en sprängkil mellan folket i stad och på land. Den verkar därtill splittrande i leden bland folk i samma yrkesgrupper.

Dyrortsgrupperingens bibehållande intresserar i hög grad storföretagarna, ty den gör det möjligt för dessa att få diskussionen om arbetarnas andel i produktionsresultatet till att röra sig om i stor utsträckning fiktiva siffror

beträffande levnadskostnaderna i orten, i stället för att röra sig omkring företagens förmåga att tillåta en höjning av de anställdas levnadsstandard. Dyrortsgrupperingen verkar till arbetarklassens nackdel i det den elastiskt pressar ner det arbetande folkets levnadsstandard så nära existensminimum som arbetsgivarnas intresse av arbetskraftens reproducering tillåter.

Dyrortsgrupperingen försvårar såväl arbetar- som bondeklassens och mellanskiktens strävanden att höja sin levnadsstandard.

1943 års riksdag ansåg behovet av en förändring av skattegrupperingen vara så stor, att den uttalade sig för att förslag i frågan borde framläggas redan vid 1944 års riksdag, även om förslag icke till dess skulle kunna framläggas beträffande dyrortsgrupperingsfrågan i dess helhet. Efter två års utredningsarbete har nu detta resulterat i ett förslag om att bibehålla den nu gällande skattegrupperingen minst intill utgången av 1947. Detta trots att kommittén själv uttalat att »vad det skattefria existensminimum beträffar, visa både kommitténs båda undersökningar och de utredningar, som skett i annat sammanhang, att avdragssystemet såsom det för närvarande är utformat icke fyller sin uppgift». Men innan kommittén uttalar detta, har den tidigare framhållit, att »även om det nuvarande systemet blott bristfälligt fyller denna uppgift (att skydda ett visst minimum av inkomst från att tagas i anspråk för skatteändamål) är det dock tydligt, att om skatteavdragen skulle avskaffas utan att ersättas av något annat, skulle detta medföra att skattskyldighet kommer att inträda i många fall, där skatteförmåga saknas». Man bör ha rätt att ställa större anspråk på en utredning än att den först anför, att ett visst system, om än bristfälligt, dock fyller en viss uppgift, för att sedan anför, att systemet icke alls fyller denna uppgift.

Vilka äro dyrhetsvariationernas orsaker? Denna grundläggande fråga har kommittén inte gjort något försök att besvara.

Varför äro bostads- och övriga förnödenhetskostnader högre i storstäder än på landsbygden, trots att man i städerna måste ha större förutsättningar än på landsbygden att till fullo tillgodogöra sig tekniska landvinningar, ordna produktionen i stordrift samt att genom centralisering och rationalisering förbilliga produkterna? Förklaringen till detta förhållande är att finna i sådana företeelser som exempelvis tomtjobberi, där enskilda tillåtas tillgodogöra sig oförtjänt jordvärdestegring. Den är vidare att finna i oskäliga byggmästarvinster och fastighetsägarprofiter, i fabrikanter, affärsmäns och entreprenörers sammanslutningar i ringar och karteller för att lokalt behärska vissa produktions- och affärsmarknadsområden etc. Förhållandena i städerna ge med andra ord större möjligheter till framgång för osunda spekulationer i monopolbildning och jobberi än vad fallet är på landsbygden. I dyrortsgrupperingens natur ligger ett försök att undgå angrepp mot sådana missförhållanden. Man angriper verkningarna i stället för dess orsaker och gör detta på ett sätt, som innebär att medborgarna i de områden, där de osunda företeelserna ha mindre utbredning, åläggas att betala skadestånd till de områden, där missförhållandena ha större utbredning. Så söker man

göra troligt, att detta utgör en gård av rättvisa mot städernas arbetande folk. I verkligheten döljer sig bakom dyrortsgruppssystemet en åtgärd för att öka monopolkapitalets möjligheter till utsugning av befolkningens flertal, oavsett om det gäller medborgare i stad eller på land. Dyrortsgrupperingen konserverar missförhållanden, och dess vinster stanna hos kapitalisterna.

De enda väsentliga resultaten av dyrortskommitténs arbete ta sig uttryck i konstaterandet av en *ytterligare sammanpressning av prisnivån* samt i förslagen om *införande av avståndstillägg* och *minskning av dyrortsgruppernas antal*.

Dyrortskommittén anser sig nu, trots allt, kunna konstatera, att en sammanpressning av prisnivån ägt rum, så att spännvidden från år 1941 till år 1944 minskat från 25 till 22 %. För att vidtaga de förändringar, som detta erkända förhållande nu ur rättvisesynpunkt kräver, och för att åstadkomma de justeringar, som de interlokala prisförändringarna medfört behov av, anser man sig behöva två års arbetstid. Under tiden skola såväl löntagarna som skattebetalarna vänta på att erhålla till och med den rättvisa, som blivit dem tillerkänd i dyrortskommitténs betänkande.

Vi anse, att perspektivet bör bli, att dyrortsgraderingen skall avskaffas, att dyrortsvariationernas orsaker skola angripas i stället för deras verkningar och att de lönejusteringar, som statstjänarlönernas efterblivenhet motiverar, omedelbart skola vidtagas.

Man vill kanske invända, att förslaget om att sänka antalet dyrortsgrupper från nio till fem i alla fall är att betrakta som ett framsteg. Löntagarna och för övrigt alla anhängare av att rättvisa skipas ha emellertid intet speciellt intresse av en minskning av antalet dyrortsgrupper. För dem har endast frågan om vad som skall bli fastställt som spännvidd mellan högsta och lägsta grupp något egentligt intresse.

Med hänvisning till vad som anförts föreslås,

att riksdagen beslutar

att i princip uttala sig för slopandet av dyrortsgrupperingen;

att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att ny utredning skyndsamt företages och förslag framlägges om avskaffandet av dyrortsgrupperingen, varvid särskild uppmärksamhet skall ägnas frågan om orsakerna till de ännu bestående dyrhetsvariationerna och åtgärder föreslås för eliminerandet av dessa, samt att i samband därmed även framlägges förslag om nya bestämmelser rörande skatteavdragen, varvid skall tillses, att dessa komma att uppgå till belopp, som motsvarar den inkomstsumma, som är nödvändig för att ernå ett ur folkhälsans synpunkt godtagbart existensminimum;

att riksdagen i övrigt godkänner Kungl. Maj:ts proposition nr 343 att gälla intill dess att riksdagen lämnats tillfälle att fatta definitivt beslut i dyrortsgrupperingsfrågan, samt

att riksdagen uttalar, att dess principbeslut i dyrortsgrupperingsfrågan inte får tagas till intäkt för något ytterligare dröjsmål vid genomförandet av en löne reglering för statstjänarna.

Stockholm den 31 oktober 1945.

Set Persson.

<i>O. F. Persson.</i>	<i>H. Hagberg.</i>	<i>Erik Karlsson.</i>
<i>Gustav Johansson.</i>	<i>Gösta Kempe.</i>	<i>Harald Johanson.</i>
<i>Erik Jansson.</i>	<i>Gunnar Adolfsson.</i>	<i>Axel Nordström.</i>
<i>S. Rönn-Christiansson.</i>	<i>Helmer Holmberg.</i>	<i>K. Senander.</i>
